

[B] **DE LITERATUUR VAN HET VERLANGENDE LICHAAM. NIEUW (EN OUD) PROZA VAN C.C. KRIJGELMANS**

De afgelopen vier jaar verschenen van C.C. Krijgelmans evenveel boeken als in de vijftig jaar daarvoor. Met het dunne boekje *Messiah* (1961) en de verhalenbundel *Homunculi* (1967) veroverde Krijgelmans meer dan terecht een plaats in Sybren Poets *Ander proza* (1978), diens bloemlezing van de experimentele literatuur. Vergezeld van een lofbetuiging door Hugo Claus verscheen in 1984 een verzameling van ietwat conventioneelere verhalen in *Spaanse vlieg!* Daarna regeerde opnieuw de stilte tot de publicatie van twee thematisch en stilistisch verwante verhalenbundels: *Tandafslag* (2007) en *Patogeen Halogeen* (2009). De cirkel is voorlopig rond met de publicatie van *De Hunnen* (2010), een boek dat werd aangekondigd op het titelblad van *Messiah* en nu een lezerspubliek mag verwelkomen. Dit is te danken aan het balanseer, de uitgeverij die Kris Latoir oprichtte “uit verontwaardiging dat sommige steengoede schrijvers niet meer uitgegeven worden”, zoals hij in een krant liet optekenen. Dit mag een anachronisme zijn in tijden waarin uitgevers openlijk toegeven dat het hen gaat om verkopen, en niet om het opzoeken en verspreiden van literaire kwaliteit.

Het werk van Krijgelmans vond geen uitgever meer omdat het ‘te gewelddadig en te exuberant’ zou zijn. Daar is wat van aan. Er wordt nogal wat vermoord, versneden en anaal gepenetreerd in het werk van Krijgelmans. In *het afschaduwlijk* uit *Tandafslag* snijdt Petro zo met zijn mes, “zodat bij inplof en ronddraaiend in opschrikkend vrouwenvlees een grote wonding ontstond van dodelijke verstijving in Petro’s onderstel”. Uit het citaat mag blijken dat Krijgelmans ook de taal geweld aandoet. Hij creëert daardoor een suggestiviteit die de beschreven daden extra kracht bijzet. Krijgelmans’ taalbehandeling is dan ook niet

vrijblijvend. Het (seksuele) geweld is dan weer geen loutere provocatie, net zo min als het een simpele omkering zou zijn van de dagelijkse moraal. Deze stelling motiveer ik aan de hand van Krijgelmans' drie nieuwe publicaties.

In *De Hunnen* leeft de hoofdfiguur volgens het lichamelijke verlangen waarin *eros* en *thanatos* elkaar vergezellen. Dat is geen alternatief systeem voor zijn vroegere deugdelijkheid. Hij heeft "slechts een lijn willens en wetens doorgetrokken, zekere impulsen gevolgd [...] kleine gewoonten, die bij al mijn mede-lijders het felgetooid hoofd opsteken". De anonieme ik-verteller is er immers van overtuigd dat de wellust en de morbiditeit bij ieder mens "razend" zwieren in de "duistere kelders van hun inborst". Zij houden hun verlangens echter verborgen achter "De Hoge Muur" van hun moraal. Hoe het hoofdpersonage deze muren zelfbewust afbreekt, valt te lezen in *De Hunnen*. Hij herinnert zich dit pijnlijke slopen voor een laatste keer om dan voorgoed gezuiverd te zijn van zijn verleden.

In verschillende, niet altijd chronologisch vertelde stappen ontdoet de figuur zich van het milieu van de kerk en de school die een "tijdloze wrok" hebben "tegen het vlees en al het vleselijk", van de "demo(n)cratie" waarachter "zoete doden, zeemzoete dodengeur" schuilgaan. Ook "de beweging" of het stalinisme gaat voor de bijl. Zij is slechts een andere kwaal bij "alle reeds bestaande gezwellen en puisten". De hoofdfiguur laakt elke vorm van uniformiteit, de "smerige gelijkvormigheid, waarvoor geen enkele moraal voldoende ontvoogd is". Hij is tegen wat van "hun" is, tegen wat de mensen tot "hunnen" maakt.

Het laatste geloof waarvan de ik-figuur zich moet ontdoen, is de liefde. Hij gelooft dat zijn geliefde zal komen als hij maar lang genoeg wacht aan een gevel en volhardt in de pijn die zich in zijn kuiten vormt. De hoofdfiguur beseft dat hij zichzelf een moraal heeft opgelegd: leef volgens haar wetten en je wordt beloofd met een koekje, een geliefde of de hemel. Dit is de hoop die een moraal opwekt, en waarmee zij tegelijk een angst creëert om de mensen onder haar wetten te houden. Nu het hoofdpersonage verlost is van elke illusie, "is de vrees een waardeloos iets geworden. En ook de pijn, en de dood, elke kracht van bedreiging ontberend." Nu hij de dood als het ware geïncorporeerd heeft, wil hij de definitieve confrontatie met hen, de "hunnen", die langs zijn

gevel voorbijtrekken. Hij ontdoet zich van hun kleren, wil ze provoceren tot "een groep, een massa die zich enkel vormt om direct vernietigd te worden". Hun geweld zou namelijk zijn gelijk van "hun ware gedaante" bevestigen, terwijl zijn marteldood hem de status van "messiah" kan geven.

Ook hun-taal moet afgebroken worden. De taal laat zich bij Krijgelmans niet opsluiten in de conventionele syntaxis, maar geeft vorm aan het verlangen in een associatieve en ritmische reeks van aaneengeplakte halve zinnen en bijzinnen. Toch toont *De Hunnen* in de eerste plaats de zoektocht van een auteur naar een stijl waarmee hij uit de conventies kan breken. Dat zorgt voor een gevarieerd resultaat: in sommige passages verdringt de lezer in een woordenstroom, terwijl hij zich bij de gedeelten met verhalend, conventioneel proza kan laten meevoeren.

In *Tandafslag* en *Patogeen Halogeen* is de taalbehandeling consistent en verregaander. Tegenover de "normataal" en de "paradigmataal" van de moraal plaatst Krijgelmans de "woordseksels" en "orgasmataal" van het lichamelijke verlangen. Het normale taalgebruik wil lichamen in een vast keurslijf dwingen: "onbeveleesd, beveleesd en verstommeld. Het past precies in het paradigmatoos van personen, die niet te vet, te mager of te verstommeld zijn." De taal van de moraal maakt onderscheid, en sluit uit wat niet tot het klassieke en normale lichaam behoort. De taal van Krijgelmans wil net daartegen reageren: "Verdenk even buiten dit paradigmataal." Voor Krijgelmans kan de "menselijke aktie" slechts betekenis krijgen in een "wild tekstielerig gegeven" dat "verwarring teweegbrengt".

Krijgelmans ontdoet de taal dan ook van haar klassieke onderscheidingen door woorden van woordsoort te veranderen (het werkwoord "balanceren" wordt het substantief "het balanseer"), woorden samen te voegen, of volkomen nieuwe woorden te verzinnen. Zonder betekenis is dat niet. Neem bijvoorbeeld de volgende zin uit *bewaan (overdrachtelijk)*, een verhaal uit *Patogeen Halogeen*: "Het is één groot gezwere en verzweverig en verzweer en onhutselijk beweer van enorm bespookt verdroomd". Het "bespookt verdroomd" zijn de geesten die de hoofdfiguur in dit verhaal teisteren. Ze zweren hem allerlei beweringen toe die nogal zweverig zijn. Maar "verzweverig" slaat evengoed

op het zwevende karakter van geesten, spoken en dromen. De onthutsing die dat bij de geteisterde tweeeebrenge, vormt een ziekelijke opeenhoping (een zweer) in zijn geest. Begrip ontstaat hier niet via duidelijk te onderscheiden betekenissen, maar via het lichaam van de taal: via klank en associatie.

Niet enkel de taal wordt gethematiseerd, maar ook het schrijven en de literatuur. In *kerels van schrift* uit *Patogeen Halogeen* heeft een auteur een boek geschreven dat hij omschrijft als een “kinetische kunstigheid met ontvelling en schaveling en rasping, wat ten alle kanten opdook”. Maar zijn uitgever vraagt zich af of hij “geen vleugje spiritualiteit [...] tussen al dat geweld” kan “wriemelen”. Van enige zingeving waarbij goed en kwaad gescheiden worden, is geen sprake bij Krijgelmans. Zijn proza gaat een stap verder door aan te tonen in welke mate het geweld intrinsiek is aan het zogenaamd goede. In het verhaal *tandafslag* is de massa moreel verontwaardigd door een reeks gruwelijke vrouwenmoorden. Dat kan echter gewelddadigheid van de massa zelf niet verbergen. “Verkantig ze allemaal” met “snelwerkend vernijn, de valbijl of een ander soort onheilig”, klinkt het uit de volksmond. Vragen “naar het waarom en waardoor”, de traditionele vragen naar zingeving, leiden bij Krijgelmans slechts tot een “blijvend onwerelds” en “onheimelijk gevoel”.

Aan het einde van *De Hunnen* stelt het hoofdpersoonage vast dat er slechts “één werkelijkheid bestaat hier en maar één”, namelijk die van de “hunnen”. De kracht en relevantie van Krijgelmans’ werk bestaat erin dat hij de illusies van “hun” en “onze” werkelijkheid afbreekt. Op die manier creëert hij een nieuwe verhouding tot die werkelijkheid, zonder dat die overschaduwde hoeft te worden door het definitieve oordeel van de Dood.

HANS DEMEYER

C.C. KRIJGELMANS, *De Hunnen*, het balanseer, Aalst, 2010, 140 p.

C.C. KRIJGELMANS, *Patogeen Halogeen*, het balanseer, Aalst, 2009, 183 p.

C.C. KRIJGELMANS, *Tandafslag*, het balanseer, Aalst, 2007, 175 p.